

Snur ryggen til Israel

MIDTØSTEN Spørsmålet er ikke lenger om man boikotter Israel eller ikke – men i hvilken grad.

Av **LOTTA ELSTAD**

LOTTA ELSTAD

Sist ute var rapperen Talib Kweli. «Enn hvor mye jeg ønsker å spille i Israel,» skrev han i en twittermelding 1. juli, «har jeg bestemt meg for ikke å gjøre det, i solidaritet med palestinerne som ikke får kommet på showet mitt ...»

Meldingen kom samme uke som 17 EU-land kunngjorde en offisiell advarsel til næringslivet i de respektive landene: Ikke invester i israelske bosettinger.

– EU har lenge kritisert Israels bosettingspolitikk, men det er først det siste året de har begynt å koble penger til kravet, sier Israel-forsker Anja Sletteland ved Universitetet i Oslo.

– Israel har til dels fått gjennomslag for at landet kritiseres oftere enn andre for brudd på folkeretten. I Europa har det vært en særlig sensitivitet for å bli oppfattet som antisemittisk, sier hun, og legger til at dette er en av grunnene til at EU-landene ikke snakker om en generell boikott.

Hun tror likevel at landene er blitt indirekte påvirket av press fra sivile boikottkampanjer som sammenligner Israel med Sor-Afrika.

Mainstream. En av dem er paraplyorganisasjonen BDS. Bokstavene står for Boikott, Deinvestering og Sanksjoner, og bevegelsen dukker stadig oftere opp i internasjonale medier og politiske erklæringer. I 2007 ble bevegelsen kalt «svak» og «ineffektiv» av britiske The Economist. I 2014 ble den omtalt som *mainstream* i samme publikasjon.

Da Israels statsminister Benjamin Netanyahu talte på forårets årsmøte i AIPAC, den største proisraelske lobbygruppen i USA, nevnte han BDS 18 ganger. EUs næringslivsadvarsler er blitt en del av denne boikothistorien, selv om EUs ambassadør i Israel insisterer på at den tøffere linjen må ses i sammenheng med at unionen tilbyr Israel «privilegert partnerskap» om de finner en løsning på konflikten.

På den annen side innvender BDS at EU ikke går langt nok.

– Det er et steg i riktning retning. Mye mer bør imidlertid gjøres, sier Ofer Neiman, aktivist i den israelske delen av BDS, som primært jobber med å oppfordre artister, kunstnere og akademikere til å avlyse besøk til landet.

Kjendisboikott. BDS startet som et opprop fra 170 sivile palestinske organisasjoner i 2005 – på dagen ett år etter at Den internasjonale domstolen i Haag erklærte den famøse muren på palestinsk territorium ulovlig. Kampanjen har tre mål: slutt på okkupasjonen, like rettigheter for palestinerne bosatt i Israel, og at flyktningene fra krigen i 1948 skal få vende hjem.

De siste årene har flere kjendisintellektuelle sluttet seg til: Naomi Klein, Angela Davis, Slavoj Zizek og Stephen Hawking. Ikke minst har artister som Elvís Costello, Carlos Santana, Gil Scott-Heron, Vanessa Paradis og Stevie Wonder droppet sine opptredener i Israel.

Ifølge det amerikanske nyhetsmagasinet Mondoweiss, som skriver om Midtøsten fra «et progressivt jødisk perspektiv», støtter nå stadig flere jøder, særlig utenfor Israel, BDS eller andre sivile boikottkampanjer. Flere enkelteksempler

viser også at en boikottlinje vinner opplutning. I juni i år bestemte den presbyterianske kirken og metodistkirken i USA å trekke ut investeringer fra okkupert jord i Vestbredden. I desember i fjor vedtok American Studies Association akademisk boikott av Israel, som en av de første større akademiske institusjonene i USA.

Omdiskutert. Boikott er imidlertid et omdiskutert virkemiddel. Nylig innvendte for eksempel filosof og Israel-kritiker Noam Chomsky følgende:

«Hvis vi boikotter Universitetet i Tel Aviv fordi Israel bryter menneskerettigheter, hvorfor ikke boikotte Harvard for de større forbrytelse-ne begått av USA?»

– Mange oppfatter akademisk og kulturell boikott som kontraproduktiv siden det er på disse områdene man kan skape forståelse, sier Anja Sletteland.

Ut over dette diskuteres det hvilke deler av den israelske økonomien som skal sanksjones. Ap-politiker Anniken Huitfeldt, som for tiden over press på regjeringen for å få dem til å følge EUs linje med næringslivsadvarsler, understreker at hun er imot en allmenn Israel-boikott. Norsk Folkehjelp opplyser at de fokuserer på «det vi mener er målrettede tiltak akkurat nå».

– Boikottbevegelsen har skapt oppmerksomhet og lagt økt press på Israel. Det er bra. Samtidig blir det lettere for Israel å avvise et generelt boikottkrav, sier utenlandssjef Kathrine Raadim. Hun presiserer at Norsk Folkehjelp deler BDSs frustrasjon over at Israels folkerettsbrudd og «mangel på vilje til reelle fredsforhandlinger ikke blir møtt med sterke reaksjoner fra verdenssamfunnet».

En dobbel politikk. EUs linje overfor Israel er ikke entydig, påpeker Midtøsten-forsker Jørgen Jensehaugen ved NTNU.

På den ene side snakker man om sanksjoner mot bosettinger, mens på den annen side har Israel en spesialhandelsavtale med EU.

– Avtalen kan juridisk sett oppheves om Israel bryter menneskerettighetene, men er altså ikke blitt satt til side, til tross for at landet bryter disse, forteller Jensehaugen.

I stedet skiller man mellom bosettingsøkonomien og den israelske. En intrikat manøver med tanke på at økonomien ofte er sammenvevd: Mange selskaper opererer på begge sider av grensen, og israelske banker har noen steder filialer i bosettingene.

– Skillet blir ekstra kunstig med tanke på den israelske regjeringen man har i dag. Mange ministre ser på bosettingene som en del av Israel, sier Jensehaugen.

Selvmoetsigende. Anja Sletteland trekker frem flere paradokser ved boikott-trenden.

Samtidig som politikken får mer gehør, er Israel en av «vinnerne» etter finanskrisen, forteller hun. Som en reaksjon mot EU-boikotten har de vendt seg til Russland og Kina, som stiler færre etiske krav. I tillegg øker politisk motiverte investeringer fra israelvennlige grupper som reaksjon mot «boikottfaren».

Amerikanske bidrag til Israel doblet seg i løpet av 2000-tallet, ifølge en studie fra Brandeis University.

Et annet paradoks er at EUs sanksjoner og

KRAFTIG ESKA-LERT KONFLIKT

☞ Siden fredsforhandlingene kollapset i vår, har det vært spent mellom Israel og de palestinske områdene. Konflikten eskalerte kraftig den siste uken.

☞ Israel har kalt inn 40 000 soldater som er forberedt på en bakkeinvasjon.

☞ Gazastripen er blitt tungt bombet. Hittil er over 70 mennesker drept, ifølge BBC torsdag.

☞ Hamas fortsetter å skyte raketter mot Israel. Ingen alvorlige skader var meldt der da Morgenbladet gikk i trykken.

boikottbevegelsen på mange måter strider mot hverandre, ifølge Sletteland.

– Mens EU vil presse Israel tilbake til forhandlingsbordet, er BDS-bevegelsen mest opptatt av at landet skal følge folkeretten. Men EU-landene er enige om at USA skal lede forhandlingene, noe som svekker folkerettens innflytelse på konfliktløsningen. Amerikanerne mener at internasjonal lovgivning ikke tar tilstrekkelig hensyn til Israels sikkerhet. Problemet er at det Israel definerer som sikkerhet, går på bekostning av det palestinerne gjennom FN anser som universelle rettigheter.

I praksis betyr det at partene presses til å handle ut fra to motstridende premisser, noe som skaper kaos i fredsforhandlingene, ifølge Sletteland.

A-ordet. For å rekapitulere: Den israelske okkupasjonen har vart i 47 år. Det er 21 år siden Oslo-avtalen ble undertegnet. Siden har man diskutert tostatsløsning uten tegn til fremgang – snarere tvert imot. Antall bosettere på Vestbredden har økt med over en halv million, og i mellomtiden er palestinerne blitt innblandet i borgerkrig mellom de geografisk og ideologisk motstridende områdene Gaza og Vestbredden. Under Obama-regjeringen er det gjennomført to forhandlingsrunder – med eneste nevneverdige resultat at forholdet mellom USA og Israel er blitt enda mer anstrengt. Sist uttrykt gjennom utenriksminister John Kerrys oppgitte uttalelse: Om de ikke sikrer freden snart, risikerer «Israel å bli en apartheidstat»

Etter mye ståhei beklaget Kerry utspillet, mens hans politiske kollegaer i begge land hvisket i korridorene: Problemet er jo at han har rett. Stadig flere bruker apartheidordet om Israel, som tidligere president Jimmy Carter, fredsprisvinner Desmond Tutu og filosof Edward Said. Til og med israelske toppolitikere som Ehud Barak har sagt tilsvarende.

– I fremtiden vil dette bli Israels dilemma. Om de ikke får til en tostatsløsning, står valget mellom å slutte å være en jødisk stat – eller innføre *de facto* apartheid, sier Anja Sletteland.

– Om Israel blir tvunget til å annektere Vestbredden og Gaza, vil det om få år være palestinsk flertall i Israel. Det var derfor statsminister Benjamin Netanyahu gikk inn for tostatsløsning, selv om hans politiske karriere inntil da hadde gått ut på å motarbeide det samme. Om enn ambivalent – nå tilhører han dem som ser på tostatsløsning som eneste vei til å sikre en jødisk stat.

Ambivalent jødisk stat. Dette er en av de få tingene israelere flest er enige om, ifølge Sletteland: De vil ha en jødisk stat.

Spør man to personer på gaten i Israel hva det betyr, får man imidlertid to forskjellige svar, påpeker hun. Den splittede oppfatningen bekräftes av den Jerusalem-baserte tankesmien The Jewish People Policy Institute. De kom nylig med en rapport som tyder på økt ambivalens i spørsmålet om man kan kombinere en jødisk stat med demokrati.

Samtidig begynner et gammelt PLO-mål å vinne gehør blant mange palestinerne: enstatts-løsning. Man opplever økende støtte for heller å kreve samme rettigheter som israelske jøder, innenfor én stat. I praksis betyr det at de okkuperte områdene annekteres i selve staten Israel, sier Sletteland.

– Noen har foreslått at den bør hete Pa-II.

lotta.elstad@morgenbladet.no

№ 27 / 11.–17. juli 2014 𐀀 | MORGENBLADET

Boikott er i vinden: En palestinsk gutt går forbi familiens ødelagte hus etter et israelsk flyangrep 9. juli, ifølge palestinsk politi. Stadig flere boikotter Israel etter opptrappingen av konflikten i Gaza. FOTO: MOHAMMED SALEM/REUTERS/NTB SCANPIX

FAKTA

ISRAEL OG FOLKERETTEN

Ifølge FN bryter Israel som okkupant folkeretten blant annet gjennom

- bosettingene på okkupert grunn
- muren over palestinske områder
- ikke tilstrekkelig sikring av siviles velferd og sikkerhet

Israel, og til dels USA, avviser FNs fordømmelser. Blant annet mener de Vestbredden bør omtales som «omstridt område» og at okkupasjonen av Gaza ble avsluttet i 2005.

EUS SISTE TREKK

- EU sluttet med investeringer i og lån til selskaper involvert i bosettinger på palestinske områder for ett år siden. Nå ber flere EU-land sine innbyggere om å gjøre det samme med private investeringer.
- Landene sier at selskaper som investerer, handler eller gjør transaksjoner med bosetningene, risikerer sitt omdømme, sant rettsforfølgelse på grunn av brudd på folkeretten.
- Ifølge EUs ambassadør i Israel, Lars Faaborg-Andersen, må den tøffere retorikken ses i forbindelse med at EU tilbyr Israel «privilegert partnerskap» om de finner en løsning på konflikten.

RETURRETTEN

- FNs resolusjon 194 fra 1948 fastslår palestinske flyktningers rett til å vende tilbake til sine hjem.
- Flyktningenes rett er et hovedkrav fra palestinerne.

- Israel frykter at retur av flyktninger vil stå i veien for en jødisk stat.

BDS

Bevegelsen for Boikott, Deinvesteringer og Sanksjoner (BDS) startet i 2005. Den oppfordrer til økonomiske sanksjoner mot Israel inntil okkupasjonen opphører, til at flyktningene får vende hjem og til at palestinerø i Israel likebehandles.

KIRKER TREKKER SEG

Den presbyterianske kirken i USA kastet seg også på bølgen da den valgte å trekke ut investeringer fra selskaper som Caterpillar, Hewlett-Packard og Motorola Solutions i juni. Ikke lenge før trakk metodistkirken investeringer fra sikkerhetsselskapet G4S, som har vært involvert i israelske fengslsr.

Norge på gjerdet

Regjeringen er usikker på om den skal følge EU-sporet.

Av **LOTTA ELSTAD**

– Norge bør selvsagt ikke gjøre noe tilsvarende.

Dagens regjering er en venn av Israel, sier utenrikskomitémedlem Christian Tybring-Gjedde fra Frp. Han mener EU-landenes advarsler er en oppfordring til å straffe Israel, kamouflert som engasjement for menneskerettigheter.

– Jeg minner om at Israel er det eneste demokratiet i Midtøsten, med frihetsverdi-er som grunnplanke, sier han.

Under vurdering. Norge har ennå ikke tatt stilling til om de skal følge EUs linje med advarsler til næringslivet, men regjeringen sier den vil droppe spørsmålet i en nordisk sammenheng.

– Enkelte EU-land har innført en frivillig merkeordning slik at forbrukerne blir gjort oppmerksomme på hvor varene kommer fra. Vi vil vurdere om vi bør gjøre noe lignende, sier statssekretær i Utenriksdepartementet Bård Glad Pedersen.

Norge bør selvsagt ikke gjøre noe tilsvarende. Dagens regjering er en venn av Israel.

CHRISTIAN TYBRING-GJEDDE, FRP

Israel er det eneste tilfellet hvor man diskuterer boikott, sier fungerende Israel-ambassadør George Deek: – Mange land er innblandet i territoriale disputter og beskyldes for grove brudd på menneskerettigheter, uten at man dermed foreslår å strupe de bilaterale forholdene med dem.

Oppsiktsvekkende. – Det er naturlig at vi ser til hvordan andre EU-land behandler dette spørsmålet. I Ukraina fulgte vi EU, og vi kan ikke være svakere når det gjelder å følge opp folkerettsbrudd i Midtøsten. Det vil innebære en ubalansert politikk, mener stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet Anniken Huitfeldt.

Hun legger til at det er «oppsiktsvekkende» at regjeringen, når den kunngjør at Norge skal øke handelen med Israel, ikke presiserer om det gjelder selskaper knyttet til bosettinger eller ikke

Også Norsk Folkehjelp er skuffet over at Norge «ligger bakpå» i forhold til EU. Utenlandssjef Kathrine Raadim synes at Christian Tybring-Gjedde avsporer debatten. – Dette handler om hvorvidt man skal slutte opp om folkeretten. Dessuten er det ikke demokrati i områdene Israel okkuperer, sier hun. *lotta.elstad@morgenbladet.no*